

**ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI MUNKARÉSZE**

Kavicsbánya létesítése Alsózsolca

**0113/11, 0113/12, 0115, 0116/2, 0116/3, 0116/4, 0116/5 és 0119 hrsz. külterületi
ingatlanokon
(Hadi-föld-, és Nagy-Kemely-dűlő)**

Miskolc

2018

1. AZ ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY TÁRGYA, ELKÉSZÍTÉSÉNEK CÉLJA, KÉSZÍTŐ

1.1. Az Örökségvédelmi hatástanulmány tárgya:

Alsózsolca külterületén, a 0113/11, 0113/12, 0115, 0116/2, 0116/3, 0116/4, 0116/5 és 0119 hrsz-okat érintő, természetben Hadi-föld-, illetve Nagy-Kemely-dűlő elnevezésű területen kavicsbánya létesítéséhez kapcsolódóan régészeti örökségi elemek felmérése, kiegészítve a terület földtani jellemzőinek áttekintésével.

1.2. A helyszín részletes leírása:

Alsózsolca város 0113/11, 0113/12, 0115, 0116/2, 0116/3, 0116/4, 0116/5 és 0119 hrsz. ingatlanok az alsózsolcai Bánya-tótól K-re mintegy 500 m-re, nagyrészt a Nagy-Kemely-dűlő Ny-i és É-i részén helyezkednek el, a vizsgált terület ÉNy-i sarka a Hadi-föld dűlőre nyúlik. Az összesen 21,5 ha kiterjedésű terület pontos elhelyezkedését az 1. sz. melléklet ábrázolja, törésponti koordinátáit pedig az 1. sz. táblázatban foglaltuk össze.

1. sz. táblázat

Pontszám	(EOV) X	(EOV) Y
1.	789541,17	305786,26
2.	789253,72	304969,59
3.	789100,44	305154,34
4.	789215,04	305444,72
5.	789094,06	305496,74
6.	789266,34	305918,06

1.3. Az Örökségvédelmi Hatástanulmány megrendelője:

KÓKA Kő- és Kavicsbányászati Kft. (3571 Alsózsolca Gyár u. 7.)

1.4. Az Örökségvédelmi Hatástanulmány megrendelésének célja:

Az Örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésének célja – a nagyberuházás esetén készítendő *Előzetes régészeti dokumentációhoz* hasonlóan – valamely terület régészeti érintettségének tisztázása, a régészeti örökség elemeire vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzése és pontosítása, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak meghatározása az ismert adatok és források feldolgozásával, valamint terepbejárással.

1.5. Az Örökségvédelmi hatástanulmány készítője:

Archeológia Kulturális Közalapítvány (3529 Miskolc, Görgey Artúr u. 28.)

1.6. Nyilatkozat

A 496/2016. (XII. 28.), a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló Kormányrendelet (továbbiakban Korm. rend.) 68. § (1) b) szerinti örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarészét (a továbbiakban „Hatástanulmány”), a Korm. rend. 68. § (3) és a Korm. rend. 13. melléklete szerinti tartalommal készítettük el.

2. RÉGÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLAT, LELŐHELY-DIAGNOSZTIKAI VIZSGÁLATOK

2.1. Az értékvizsgálat során alkalmazott módszerek

Az Örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése során adattári, szakirodalmi és térképészeti adatgyűjtést, valamint régészeti helyszíni szemlét és terepbejárást végeztünk.

2.2. Az érintett örökségi elemek számbavétele, állapotának ismertetése

2.2.1. Adattári, szakirodalmi, térképészeti adatgyűjtés

Az értékvizsgálat során Alsózsolca város közigazgatási határában található, az 1.2. alfejezetben részletezett területet és annak 500 méter sugarú pufferzónáját (1. sz. melléklet) vizsgáltuk.

Adattári adatok, a közhiteles lelőhely-nyilvántartás aktuális adatai:

A Herman Ottó Múzeum (a továbbiakban HOM), a Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft. (korábban Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, a továbbiakban KÖH), valamint a Magyar Nemzeti Múzeum (a továbbiakban MNM) adattáraiban nem találtunk olyan dokumentumot, mely a szereplő, a vizsgált alsózsolcai területre és annak 500 méteres pufferzónájára vonatkozna.

A vizsgált terület közvetlen közelében található Bánya-tó kapcsán csupán egy dokumentum ismert a HOM adattárában. 2008-ban Veres János készített örökségvédelmi hatástanulmányt a 094/1 hrsz-ú Bánya-tó üdülőterületre átminősítéséhez kapcsolódóan. Habár a közvetlenül a vizsgált területen nem végeztek terepbejárást, a múzeum munkatársai a 37. sz. főút felújítása és egyéb beruházások kapcsán többször tartottak helyszíni szemlét a tervezett beruházás, illetve a település közvetlen közelében. A hatástanulmány ezért nem említ olyan bejegyzést, ill. elemet, amely régészeti lelőhelyre utalna a fenti beruházás által érintett közvetlen területen [HomRégAd. 4290-08]. Ezen kívül egy további örökségvédelmi hatástanulmány található a Múzeum adattárában, melyet Tóth Krisztián készített 2016-ban, Alsózsolca város településrendezési tervének módosítása kapcsán. Azonban ez a 041/3, 046/4, 046/5, 046/6, 046/7, 046/10, 046/11, 048/4, 048/8 hrsz-ú területeket és azok 500 méteres pufferzónáját vizsgálja, így nem szolgáltat újabb adatot a jelen hatástanulmányban vizsgált területre vonatkozóan [HomRégAd. 6048-16].

A Herman Ottó Múzeum éves kutatási jelentései

A Herman Ottó Múzeum Évkönyvei 1957–1990-ig, valamint 2006-tól rendszeresen ismertették az adott év régészeti kutatásait (HOMÉ 1 (1957) – 28–29. (1991), HOMÉ 47 (2008) – HOMÉ 53 (2014)).

A kutatási jelentések között nem találtuk olyan bejegyzést, mely a vizsgált területre és annak 500 m-es pufferzónájára vonatkozna.

A Herman Ottó Múzeum leltárkönyvei

A HOM Régészeti Gyűjtemény nyilvántartása, azaz a leltárkönyvek sok esetben egy-egy felismert régészeti lelőhelyre, illetve múzeumba került leletre vonatkozóan az egyedüli információkat tartalmazzák, így módon nem állnak mindig átfedésben a HOM Régészeti Adattár dokumentumaival, valamint az éves kutatási jelentésekkel.

A leltárkönyvekben nem találtunk adatot a vizsgált területek 500 m-es pufferzónájában.

A területre vonatkozó történeti térképes anyag, földrajzi térképek, valamint légifelvételek:

A régészeti felmérés során fontos az adott területre vonatkozó földrajzi és történeti térképanyag, illetve a légi-/ műholdas felvételek vizsgálata az esetleges régészeti lelőhelyekre, jelenségekre utaló földrajzi nevek, domborzati jellegzetességek vonatkozásában. A megfigyelések hozzásegíthetnek korábban fel nem ismert lelőhelyek (pl: őskori települési és temetkezési halmok, földvárak, elpusztult középkori települések, templomok, stb.) felfedezéséhez, továbbá az ismert régészeti lelőhelyek pontos földrajzi helyzetének meghatározásához.

A vizsgált területre vonatkozóan a FÖMI 2000. évi, geodéziai céllal készített légifelvétel-sorozat vonatkozó szelvényét tekintettük át. Hasonlóan a történeti térképi állományokhoz, a felvételeket illesztettük az EOVS földrajzi alaptérképéhez. A légifelvételen régészeti érdekű területre utaló jeleket nem találtunk (2. sz. melléklet).

Jelen esetben a tájtörténeti térképek közül az I. katonai felmérés (1782–1785), a II. katonai felmérés (1829–1866) és a III. katonai felmérés (1872–1884) térképszelvényeit tanulmányoztuk át (3; 4; 5. sz. mellékletek). Alsózsolcát az I. katonai felmérés 1783-ban készült XXI/13. térképszelvénye, a II. katonai felmérés 1860-ban készült XXXIX/44. számú szelvénye és a III. katonai felmérés 4766/3. számú szelvénye ábrázolja. A térkép-részletek georeferáltak, mindazonáltal nem teljes az egyezés a jelenleg használt földrajzi koordinátahálózattal (EOV).

Az I. katonai felmérésen Alsózsolca neve a mai formájában szerepel. A halmazfalu típusú, kisebb-nagyobb kőből épült házakból és kertekből álló, kisméretű település alapterülete a község jelenlegi kiterjedésénél jóval kisebb, de egykori utcahálózata ma is megfigyelhető. Közvetlenül a Sajó partján, ártéri erdő mellett helyezkedik el. A vízrajz eltér a maitól: a folyószabályozás előtti állapot szerint a Bársonyos patak nevű, több ágú vízfolyás uralta a tájat. A vizsgált terület helyén sík, kisebb fás csoportokkal átszótt füves térség terült el. A vizsgált terület a Bársonyos patak két

É-D-i irányú ága között, egy közlekedő út két oldalán fekszik, egy egykori patakmederben, épp az akkori megyehatáron.

A precízebb kidolgozású II. katonai felmérésen a Zsolcza Alsó néven jelzett város képe nem sokat változott, mérete kissé megnövekedett. Akkori belső szerkezete és úthálózata nagyrészt már fedi a maiat. A vízszabályozás még nem zajlott le a környéken, a Bársonyos patak mindkét ága látható. Az ártéri erdő csaknem teljesen eltűnt, a vizsgált terület környezetében sem láthatók már fás csoportok. Ettől eltekintve a vizsgált terület környezete hasonló az előző felmérésen ábrázolthoz, habár ekkor már szántóként hasznosították. A területtől D-re már látható a vasút, mely DK-ÉNy-i irányban szeli ketté a tájat.

A III. katonai felmérés térképe a mai térképekhez hasonlóan pontos, arányos kidolgozású, a II. katonai felmérés térképéhez képest részletesebb, de monokróm. A legfontosabb új elem a szintvonalak és tengerszint feletti magassági értékkel ellátott magassági pontok feltüntetése. Alsó Zsolcza mérete és szerkezete nagyrészt egyezik az előző térképen ábrázolt városéval. A vízszabályozás lezajlott, a Bársonyos pataknak a vizsgált területtől Ny-ra található É-D-i ágát megszüntették. A vizsgált terület környezetében megjelenik a Kígyós területnév, az úthálózat sűrűbb lett, az egykori patak helyén szárazárkokat láthatunk.

Összegzőképpen elmondható, hogy a táj történeti térképeken egyértelmű régészeti lelőhelyre utaló nyomot nem találtunk. Habár a vizsgált terület egykori vízfolyásokkal körülvett térségben fekszik, azonban környezetéből nem emelkedik ki, így emberi megtelepedésre kevésbé alkalmas helynek tartható.

Felhasznált források:

térképészeti források:

EOV 1:25.000 méretarányú térképlapok: 88-142; 88-144

FÖMI archívum: 2092. és 2094. számú, 2000. évi légifelvételei

Az első katonai felmérés. A Magyar Királyság teljes területe 965 nagyfelbontású színes térképszelvényen. 1782–1785. DVD. Arcanum Digitális Tudománytár, 2004.

A második katonai felmérés. A Magyar Királyság és a Temesi Bánság. 1806–1869. DVD. Arcanum Digitális Tudománytár, 2005.

A harmadik katonai felmérés. Osztrák-Magyar Monarchia. 1869–1887. DVD. Arcanum Digitális Tudománytár, 2007.

a régészeti adatgyűjtés forrásai:

Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft. (korábban Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ) közhiteles lelőhely-nyilvántartása

Herman Ottó Múzeum Régészeti Adattára, Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára, Herman Ottó Múzeum éves kutatási jelentései, Herman Ottó Múzeum

régészeti leltárkönyvei

2.2.2. Terepbejárás

Az *Archeológia Kulturális Közalapítvány* képviselőjében a Herman Ottó Múzeum öt munkatársa (Asztalos Fanni, Bárdos Nándor, Gál Viktor, Gregóczki Gergő, Tóth Róbert) 2018. február 16-án az összesen 21,5 ha kiterjedésű beavatkozási területen helyszíni szemlét és terepbejárást végzett. Az Alsózsolca városhoz tartozó beavatkozási zóna (0113/11, 0113/12, 0115, 0116/2, 0116/3, 0116/4, 0116/5 és 0119 hrsz. ingatlanok) terepi vizsgálata idején az időjárási viszonyok nem voltak ideálisak (összefüggő felhőzet, köd), de nem akadályozták a munkavégzést. A vizsgált terület egészen szántóföld helyezkedik el, mely ideális a terepbejárás elvégzéséhez, habár helyenként belvizes részek nehezítették a szemlét. A bejárást a vizsgált terület DNy-i sarkánál kezdtük és ÉNy-DK-i irányban végeztük ÉK felé haladva. A helyszíni szemle során semmilyen régészeti leletet nem találtunk. A bejárt nyomvonalat Garmin GPS készülékekkel rögzítettük.

A terepbejárás alkalmával nem gyűjtöttünk felszíni leleteket, így elmondható, hogy a területen nem található régészeti lelőhely.

2.2.3 A terület földtani viszonyai

A vizsgált terület a kis reliefű Sajó-Hernád-síkon található, melyet a két folyó hordalékkúpja épített fel. Az egész kistáj felszínének legelterjedtebb képződménye a folyóvízi kavics (gyakran homok és murva is kapcsolódik hozzájuk). A Sajó-Hernád árterén löszös-agyagos üledékek, illetve holocén öntésanyagok találhatók a felszínen. A kistájban rendkívül sok, nagy készlettel rendelkező kavics-előfordulás ismert, a nagyobbak közé tartozik Alsózsolca. A tervezett bánya környezetében a terület földtani-talajtani felépítésére a folyóvízi agyag, aleurit, homok, kavics valamint az azon képződő humusz jellemző.

Felhasznált irodalom:

Budai T., Gyalog L.

Magyarország földtani atlasza országjáróknak, 1:200 000. Magyar Állami Földtani Intézet, Budapest, 2010. [<https://map.mbfisz.gov.hu/atlasz200/>]

Dövényi Zoltán (szerk.)

Magyarország kistájainak katasztere. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 2010, 214.

3. AZ ÉRTÉKVIZSGÁLAT EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A múzeumi adattári dokumentáció értékelése, valamint a szakirodalmi és térképészeti kutatások során, továbbá a közhiteles lelőhely-nyilvántartás áttekintése alkalmával a vizsgált területen, illetve annak 500 méter sugarú pufferzónájában nem találtunk régészeti lelőhelyet. A régészeti terepbejárás során a felszíni leletszóródást ugyancsak nem tapasztaltunk.

4. FELTÁRÁSI PROJEKTTERV

4.1. A változtatási szándékok ismertetése

A vizsgált területen a Megrendelő pontosan megadott sarokponti koordinátákhoz igazodva tervezi a kavicsbánya nyitását (Lásd az 1. sz. táblázatot!). A hatástanulmány készítésekor és az azt megalapozó terepi vizsgálatok és adattári/térképi kutatások során e tervet vettük figyelembe.

4.2. Örökségvédelmi hatáselemzés, örökségvédelmi hatáscsökkentő javaslatok

Az Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészenek készítése folyamán a Megrendelő által megjelölt, tervezett beavatkozási területen nem sikerült régészeti lelőhelyet azonosítanunk. A vizsgált terület 500 méteres környezetében ugyancsak nem ismert régészeti lelőhely.

Összegzőképpen elmondható, hogy a vizsgált Alsózsolca - Hadi-föld-, és Nagy-Kemely-dűlő nevű földrajzi egységek területén ismert régészeti lelőhely nem található, így a tervezett kavicsbánya megvalósításának örökségvédelmi akadályja nincs. Mindazonáltal, teljes biztonsággal nem zárható ki, hogy a vizsgált helyrajzi számok alatti területen a földmunkák megindításakor felszíni nyomokkal jelenleg nem rendelkező régészeti lelőhely kerüljön elő.

Az alábbiakban közöljük az ebben az esetben szükséges teendőket, melyeket a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban Kötv.) 24. § vonatkozó rendelkezései szabályoznak:

„24. § (1) A régészeti emlékek és leletek előkerülése esetében is gondoskodni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzéséről. Ha a helyszíni megőrzésre nincs lehetőség, mentő feltárást kell végezni. Mentő feltárást elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerinti intézmény jogosult.

(2) Ha régészeti feltárást nélkül régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgya kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles

a) az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni,

- b) a jegyző útján a Hivatalnak¹ azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerint feltárásra jogosult intézményt és a hatóságot, valamint
- c) a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárásra jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni.
- (3) A feltárásra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan - az elvárható ütemben - végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni.
- (4) Ha a mentő feltárást nem lehet 30 nap alatt elvégezni, a hatóság hivatalból vagy a Hivatal javaslatára ideiglenesen védetté nyilváníthatja a földterületet.
- (5) A feltárást végző intézmény köteles a feltárás befejezését követő 30 napon belül a lelőhely ismertté vált adatait jogszabályban meghatározott módon bejelenteni. A lelőhelyet a Hivatal nyolc napon belül nyilvántartásba veszi.

4.3. A régészeti feladatellátásra vonatkozó jogszabály által a régészeti feladatellátásra kijelölt intézmény

Amennyiben a vizsgált területen a beruházás földmunkái során régészeti lelet vagy jelenség kerül elő, a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézmény a Kötv. 22. § (5) bekezdése szerint a Herman Ottó Múzeum.

A Jelen Örökségvédelmi Hatástanulmány megállapításai és javaslatai 5 évig érvényesek, 5 év múlva felülvizsgálandó.

Miskolc, 2018. február 26.

Dr. Szörényi Gábor András

régész

kuratóriumi elnök

Archeológia Kulturális Közalapítvány

Archeológiai Kulturális

Közalapítvány

3529 Miskolc, Görgey u. 28.

Adószám: 18427943-2-05

¹ Budavári Ingatlanfejlesztő és Üzemeltető Nonprofit Kft.

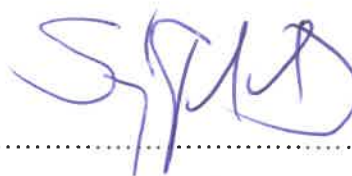

NYILATKOZAT

Alulírott, Dr. Szörényi Gábor András régész kijelentem, hogy a 496/2016 (XII. 28.) Kormányrendelet 69. § 2) (a) alapján jogosultsággal rendelkezem örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarészenek elkészítésére.

Nyilatkozom, hogy jelen régészeti munkarészt a fenti Korm. rend. 68. §-a szerint, a 12. és 13. mellékletben meghatározott tartalommal készítettem el. A tanulmányban javasolt örökségvédelmi hatáscsökkentő megoldások megfelelnek a hatályos örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Miskolc, 2018. február 26.

Dr. Szörényi Gábor András

régészeti szakértő

kuratóriumi elnök

Archeológia Kulturális Közalapítvány

**Archeológiai Kulturális
Közalapítvány**
3529 Miskolc, Görgey u. 28.
Adószám: 18427943-2-05

FOTÓDOKUMENTÁCIÓ

1. kép: A vizsgált terület DNy-i sarka ÉK felé fotózva, 2018.02.16-án.

2. kép: A vizsgált terület középső része, É-ről D felé fotózva 2018.02.16-án.

3. kép: A vizsgált terület középső része, Ny-ról K felé fotózva 2018.02.16-án.

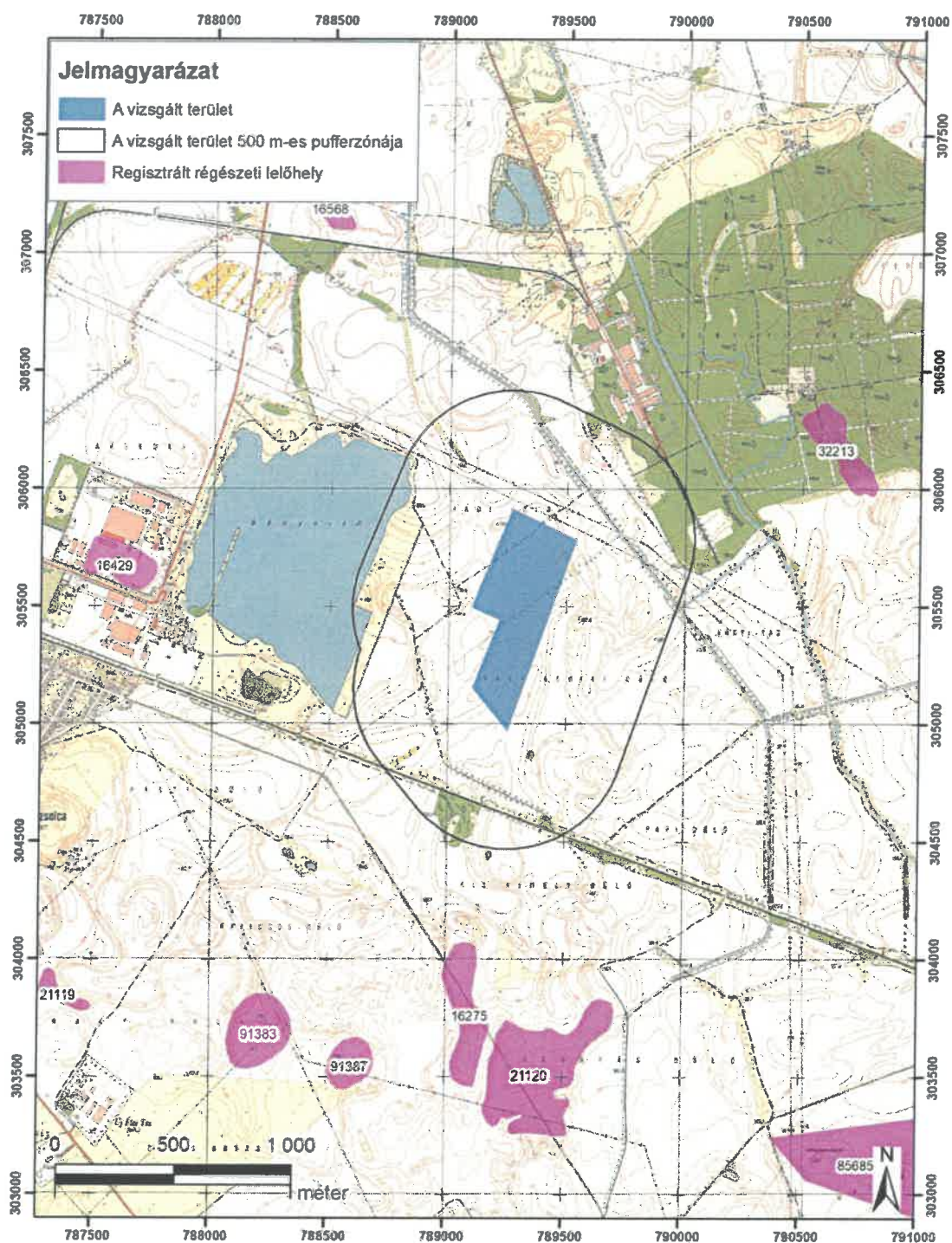

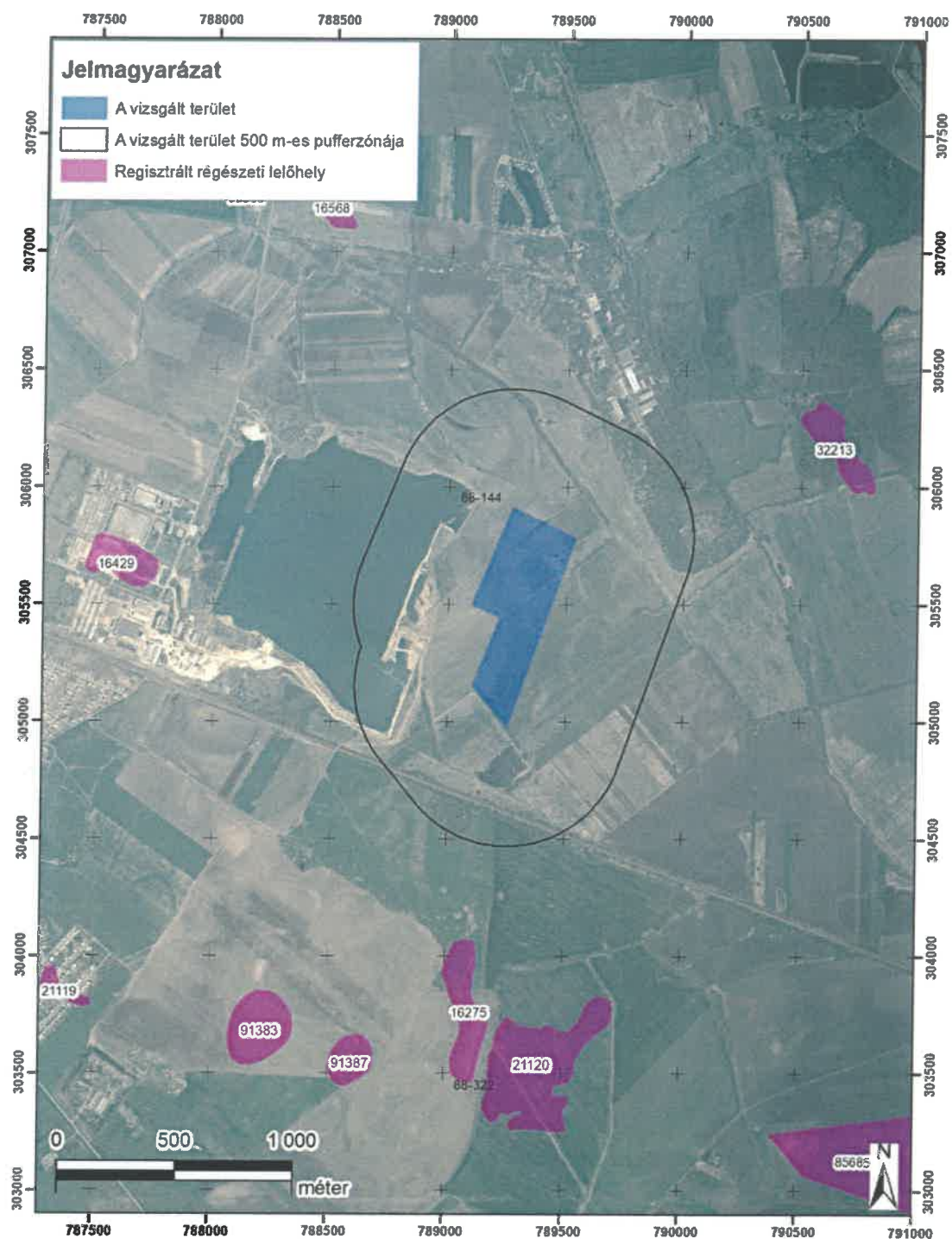
4. kép: A vizsgált terület ÉNy-i sarka DK felé fotózva 2018.02.16-án.

TÉRKÉPMELLÉKLETEK

1. melléklet: A vizsgált terület elhelyezkedése topográfiai térképen.
2. melléklet: A vizsgált terület és környezete légifelvételen.
3. melléklet: A vizsgált terület és környezete az I. katonai felmérés georeferált térképlapjára vetítve.
4. melléklet: A vizsgált terület és környezete a II. katonai felmérés georeferált térképlapjára vetítve.
5. melléklet: A vizsgált terület és környezete a III. katonai felmérés georeferált térképlapjára vetítve.
6. melléklet: A régészeti terepbejárás nyomvonala.

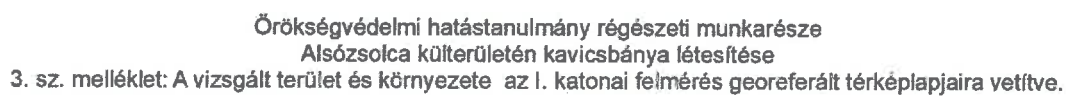

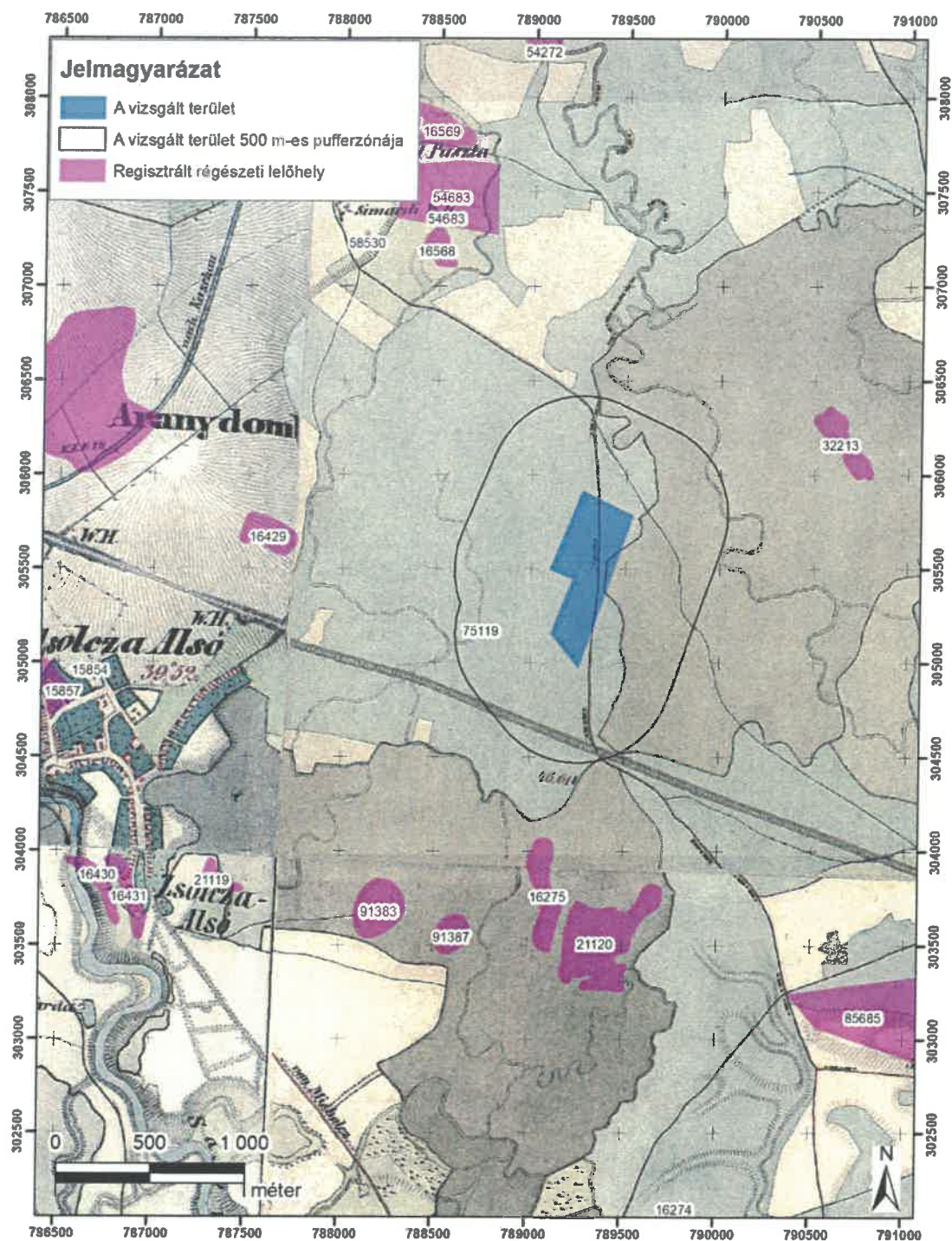

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze
Alsózsolca külterületén kavicsbánya létesítése
2. sz. melléklet: A vizsgált terület és környezete légifelvételen (FÖMI 2000).

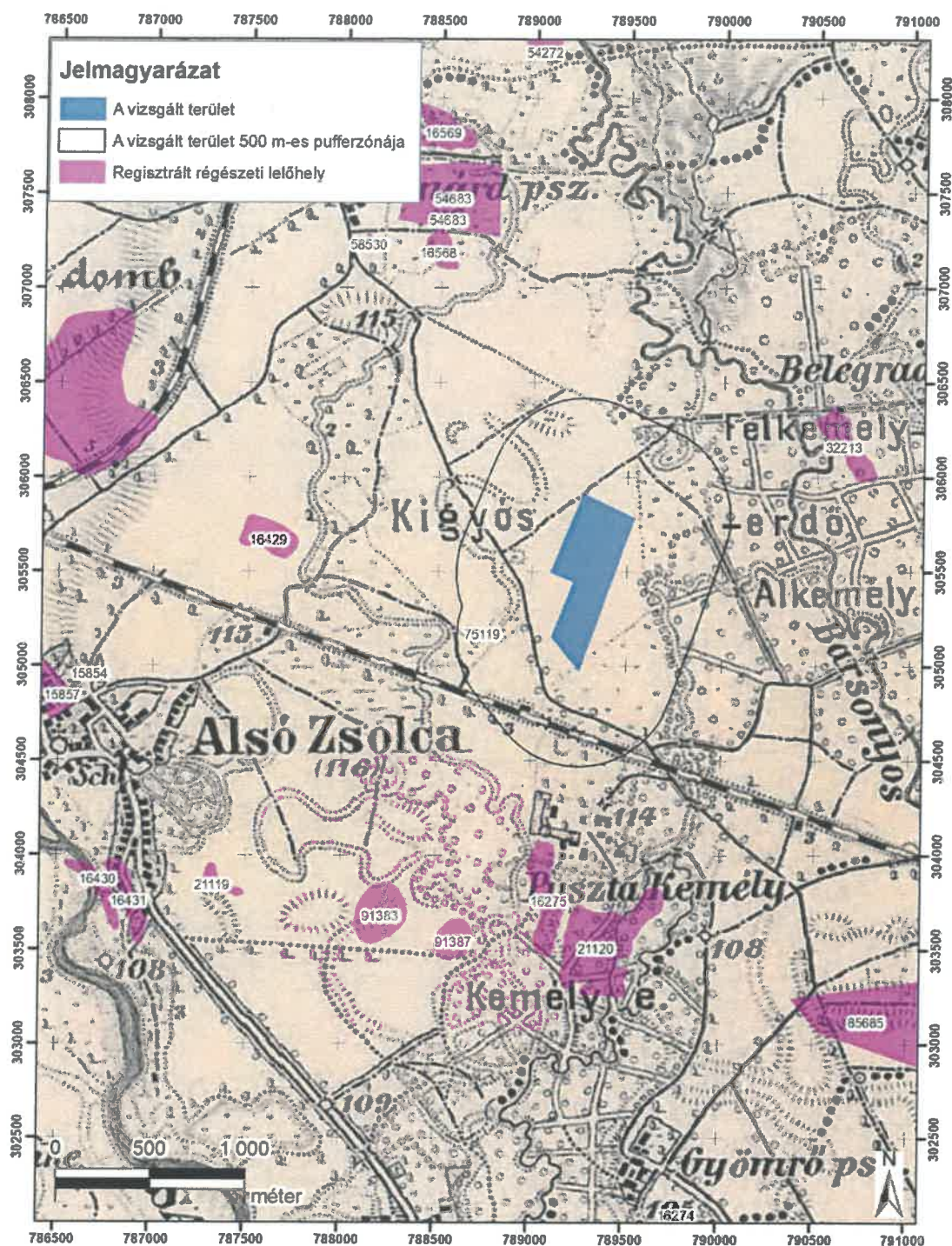

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Alsózsolca külterületén kavicsbánya létesítése

4. sz. melléklet: A vizsgált terület és környezete a II. katonai felmérés georeferált térképlapjaira vetítve.

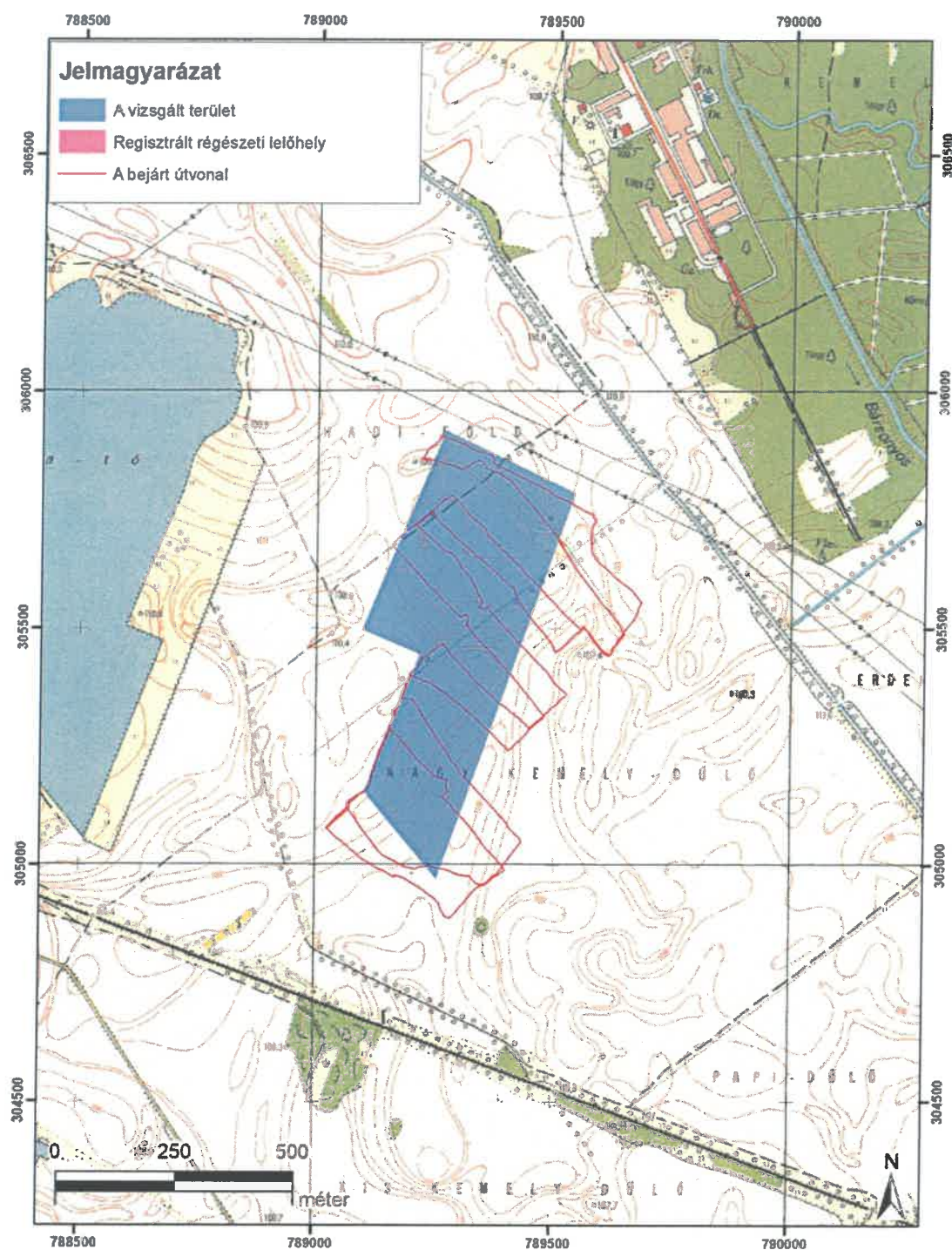

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze

Alsózsolca külterületén kavicsbánya létesítése

5. sz. melléklet: A vizsgált terület és környezete a III. katonai felmérés georeferált térképlapjaira vetítve.

Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze
Alsózsolca külterületén kavicsbánya létesítése
6. sz. melléklet: A régészeti terebbejárás nyomvonala.